

opponentský posudek bakalářské práce

Matyáš Kapic, Vývoj středověkého osídlení v zázemí hradiště Praha-Vinoř. Ústav pro archeologii FF UK, Praha 2020. 94 str., 16 obr., 3 mapy, 5 tab.

Posuzovanou bakalářskou práci, jež si vytkla za cíl popsat zázemí hradiště v Praze – Vinoři, je třeba pokládat za závažný příspěvek k poznání krajiny středověké Prahy, a to ze dvou důvodů: jednak se jedná o důležitou komponentu širšího výzkumného záměru realizovaného na ÚPA FF UK (a tedy příklad úspěšného zapojení studentů do výzkumu) a jednak je touto prací splácen dluh ve vyhodnocení analytických sběrů prováděných v 90. letech M. Kunou v rámci projektu ARLB. Bakalářská práce M. Kapice představuje originální vstup do obou těchto problémových rovin, a proto překonává nároky, které jsou na tento typ kvalifikační práce kladeny. Jelikož bakalářiant dosáhl v rámci svého výzkumu původních vědeckých výsledků, je nutno předloženou práci nejen doporučit k obhajobě (přirozeně s hodnocením *výborně*), ale po náležitých úpravách též k publikaci. Následující kritické poznámky k předloženému textu proto nadále nezohledňují skutečnost, že se jedná o nejnižší formu kvalifikační práce, ale jsou míněny v zásadě jako podněty pro tvorbu odborné publikace, která bude z bakalářské práce vycházet.

V prvé řadě je nutno poukázat na rozsahové disproporce textu. Úvodní a teoreticko-metodicky zaměřené kapitoly (s. 2-38) zabírají zřejmě příliš mnoho prostoru a některé stati (např. popis přírodních podmínek zkoumaného mikroregionu, geomorfologie, pedologie etc.) je přímo možno označit za nadbytečné, pokud nejsou funkčně provázány s diskusí výsledků výzkumu a s jeho závěry. Nedostatečný prostor je naopak věnován prezentaci zdrojových dat, na nichž je výzkum postaven. Materiálová část je ze struktury práce naopak zcela „vymístěna“, a to do přílohy označené jako *Katalog lokalit* (nespojitosť s vlastním textem M. Kapice ještě zdůraznil jejím samostatným stránkováním, jedná se o s. I-VIII), přičemž se však jedná o tři samostatné mapy a pětici dílčích tabulek. Ve všech případech se jedná o zestručněné výstupy zdrojových dat, s nimiž M. Kapic pracoval, a je nutno říci, že se jedná o zestručnění jednoznačně přehnané. Především zde z podstatné části chybí odpovídající ozdrojování jednotlivých položek (např. poznámka, že lokalita je známa z ADČ, je v tomto směru nedostatečná, neboť není uvedena verze databáze ani kód/kódy příslušných záznamů, totéž platí i pro stejně vágní odkazy na data z povrchových sběrů). Dále, pokud autor pracoval např. s morfologií okrajů keramiky, musí být v materiálové části práce uveden alespoň její typář a u jednotlivých zkoumaných souborů odkaz na zastoupené typy (optimální by však samozřejmě bylo i vyobrazení charakteristických exemplářů). Konečně pak tato příloha ani není katalogem z formálního hlediska. Ze všech těchto důvodů tak tzv. *Katalog lokalit* neplní svůj účel, neboť nečiní výzkum M. Kapice ani revidovatelným (nedostatečné odkazování, chybějící klasifikace okrajů atd.), ani replikovatelným (nerozkrývá strukturování dat, jak s nimi bakalářiant primárně pracoval). Pro budoucí publikaci by proto měl být výrazně přepracován, nabízí se zde i varianta, že zkonsolidovaná výzkumná data budou v digitální podobě umístěna v některém veřejně dostupném repozitáři a v textu následně pouze odkazována.

V rámci všeobecných úprav textu by bylo vhodné, aby si M. Kapic doplnil a do textu zahrnul znalosti některé základní oborové literatury, kterou nyní pomíjí. Jmenovat lze zejména disertační práci A. Danielisové, která se v rámci české odborné produkce po teoreticko-

metodické stránce zřejmě nejpropracovaněji vyrovnala s problematikou subsistence a agrárního zázemí hradišť, přičemž je vedlejší, že se orientovala na jinou, než raně středověkou periodu. Pasáže textu věnované vývoji „*raně středověké vesnice*“ (s. 16) a středověkého venkovského domu je nezbytné doplnit o výsledky, jichž v příslušné monografii dosáhl P. Vařeka. Zcela zásadní (a při rozsahu a rozmachu úvodních kapitol práce zarážející) je ovšem nulová reflexe *teorie sídelních areálů* E. Neustupného, přestože jsou na jejím základě strukturovány všechny tři evidence (analytické i syntetické sběry M. Kuny, jakož i ADČ, resp. AMČR), na nichž je práce postavena (mimořadně, editorem citovaného sborníku *Space in prehistoric Bohemia* byl právě Neustupný Evžen, nikoliv jeho jmenovec Zdeněk, jak se M. Kopic mylně domnívá). Lze pouze litovat, že bakalariant nebyl ani vedoucím a kupodivu ani konzultantem práce s tímto konceptuálním východiskem blíže seznámen; možná by potom strukturoval svá výzkumná data podle principu tzv. *komponent* minulé krajiny (prostorově, chronologicky, formálně a funkčně určených entit) a nikoliv podle kumulativních *archeologických lokalit* (= nalezišť; jde o pojetí blízké tzv. *ÚAN Státního archeologického seznamu*, s nímž ale autor nepracuje), které jsou ovšem z definice jevem toliko v krajině současné a jsou proto nevhodné k analytické práci (M. Kopic je potom například nucen vést poněkud samoučelnou diskusi o trvání lokalit mezi jednotlivými chronologickými stupni, které vymezuje – s. 50-51).

Posledním okruhem úprav původního textu práce by mělo být omezení jeho neužitečné rétoričnosti. Není zcela zřejmé, proč je zařazena pasáž polemizující s dnes již vyhaslým pojmem *vnitřní kolonizace* (s. 16) a proč je odmítnut právě poukazem na *moderní pojetí etnicity*. Dále není vysvětleno, co má být marxistického na testování (extrémního) modelu, kdy by bylo obyvatelstvo centrálních míst zcela vyvázáno ze zemědělské produkce (s. 12), pouze je z dikce zřejmé, že autor toto pojetí nahlíží pejorativně. Zařadil by M. Kopic mezi marxisty – nebo dnes tolik diskutované *postmarxisty* – například A. Danielisovou? Skurilita podobných extempore se potom završuje návrhem, že funkční alternativou k E. Gringmuth-Dallmerem definované centrální funkci obchodu a směny by snad mělo být loupežnictví (s. 9). *Si tacuisses, philosophus mansisses!*

Na místo těchto rušivých vybočení je třeba otevřít některé otázky a problémy, jimž v práci nebyla věnována pozornost žádná či jen nedostatečná, a to nejen v rámci budoucí publikace, ale především v nadcházející disputaci:

- Raně středověké hradiště v Praze – Víně nebylo jádrem uzavřené sídelní aglomerace či komory, nýbrž součástí polycentrické struktury, již představují zhruba dvě desítky raně středověkých center v regionu Prahy, která ve sledovaném období vznikala a zanikala, resp. získávala a ztrácela na významu. Jakým způsobem se tato dynamika projevovala na zázemí těchto center obecně, vlněského hradiště samotného, a je vlastně vůbec možné hovořit o zázemí jednoho konkrétního prvku této struktury, která pokrývá středočeskou krajinu s mimořádnou hustotou?
- Lze se přesněji vyjádřit k trvání centrality vlněského hradiště a k jeho hierarchizaci v rámci ostatních center raného přemyslovského panství?
- Vztah sídelních a pohřebních areálů je při makropohledu na minulé krajiny komplementární a jeden typ areálu pak zpravidla indikuje existenci druhého, jak je v bakalářské práci ostatně řečeno. Nebylo by možno přistoupit k prediktivnímu modelování struktury osídlení mikroregionu Vlně, a to třeba projekcí obou typů areálů do rastrové sítě, například historických či současných katastrů, nebo i pouhých pravidelných polygonů? Proč jsou ze soupisu a mapování pohřebišť vyjmuty funerální

aktivity na samotném hradišti? A bylo by možno prohloubit takový rekonstrukční model na základě přírodních a krajinných daností mikroregionu?

- Nezasloužila by si širší a samostatnou pozornost struktura středověkých kostelů v rámci zkoumaného regionu? Není její výpovědní hodnota ve vztahu k řešeným otázkám (chronologie sídel v krajině, dynamika pohřebních areálů, posuny centrálních funkcí atp.) násobně silnější, než u poměrně zevrubně probírané problematiky prvních písemných zmínek, jejichž výpovědní hodnotu – jak autor správně upozorňuje – negativně ovlivňuje celá řada faktorů?

V Horoušanech dne 30. srpna 2020

Jan Hasil